

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ, УПРАВЛІННЯ,
ПРАВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ
КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА АДМІНІСТРУВАННЯ

Освітньо-професійна програма Місцеве самоврядування
Спеціальність 281 Публічне управління та адміністрування
Ступінь вищої освіти Бакалавр

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ
Завідувач кафедри

_____ Тамара ЛОЗИНСЬКА
10 червня 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Молодіжна політика на місцевому рівні»

виконала здобувач вищої освіти денної форми навчання

Кохан Валерія Олександрівна

Керівник кваліфікаційної роботи

Ірина ШУПТА

Полтава - 2025 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. СУТЬ І ВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ	7
1.2. Місцева молодіжна політика: особливості та завдання.....	13
1.3. Нормативно-правові аспекти місцевої молодіжної політики	17
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ ПРИ ОПІШНЯНСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ	20
2.1 Структура та вектори діяльності Опішнянської Молодіжної ради.....	20
2.2. Досягнення Молодіжної ради та їхній вплив на розвиток громади.....	25
2.3. Молодіжна політика в умовах війни: основні вектори для посилення громади	27
ВИСНОВКИ	45
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ...	Ошибка! Закладка не определена.
ДОДАТКИ	Ошибка! Закладка не определена.

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасному світі молодь є рушійною силою суспільних змін, а її активна участь у житті громади є основою сталого розвитку країни. В умовах децентралізації влади в Україні значення молодіжної політики на місцевому рівні суттєво зростає. Саме на місцевому рівні створюються умови для розвитку молодіжного потенціалу, забезпечення участі молоді у прийнятті рішень, сприяння реалізації її ініціатив та інтересів.

Попри існування численних нормативно-правових актів і програм, які регулюють молодіжну політику, їхня ефективна імплементація залежить від адаптації до потреб конкретних громад. Вивчення механізмів реалізації молодіжної політики на місцевому рівні дозволяє виявити ключові проблеми, перспективи та шляхи вдосконалення, що є актуальним у контексті сучасних соціально-економічних викликів.

Мета дослідження. Проаналізувати ключові аспекти молодіжної політики на місцевому рівні, визначити її вплив на активізацію молодіжної участі в управлінні громадою та розробити рекомендації щодо вдосконалення молодіжної політики на прикладі конкретної громади.

Завдання дослідження. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- дослідити теоретичні засади формування молодіжної політики;
- проаналізувати чинне нормативно-правове забезпечення молодіжної політики в Україні;
- оцінити роль молодіжних рад і молодіжних ініціатив на місцевому рівні;
- провести аналіз молодіжної політики у вибраній громаді;
- розробити рекомендації щодо вдосконалення механізмів реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

Об'єкт дослідження - молодіжна політика як складова державної та місцевої політики в Україні.

Предмет дослідження - практичні механізми та інструменти реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

Методи дослідження. У роботі застосовуються методи аналізу, синтезу, порівняння, статистичного та емпіричного дослідження, що дозволяють оцінити ефективність реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

Практична значущість кваліфікаційної роботи полягає що, результати роботи можуть бути використані для вдосконалення роботи молодіжних рад, розробки стратегічних документів у сфері молодіжної політики, а також для підвищення рівня залученості молоді до управлінських процесів на місцевому рівні.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Робота викладена на 45 сторінках, складається зі вступу, 2 розділів, висновків, списку використаних джерел, який включає 31 найменування, додатків. Кваліфікаційна робота містить 5 таблиць, 4 рисунки.

РОЗДІЛ 1

СУТЬ І ВИЗНАЧЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

1.1 Теоретичні основи молодіжної політики

Молодіжна політика є ключовим елементом стратегії соціального та економічного розвитку будь-якого суспільства. Її основною метою є забезпечення умов для інтеграції молоді в усі сфери суспільного життя, створення передумов для реалізації їхнього потенціалу та підвищення якості життя. Цей напрям є надзвичайно актуальним, оскільки молодь є найдинамічнішою частиною населення, яка відіграє важливу роль у формуванні майбутнього країни.

Історія молодіжної політики має глибокі корені і тісно пов'язана з етапами суспільного розвитку. Вона зародилася ще в епоху індустріалізації, коли зміни в економічному укладі суспільства змусили уряди різних країн звернути увагу на молодь як окрему соціальну групу. Перші організовані заходи з підтримки молоді з'явилися в XIX столітті. Вони включали освітні програми, громадські ініціативи та створення молодіжних організацій.

У XX столітті, особливо після Другої світової війни, молодіжна політика почала набувати системного характеру. Уряди багатьох країн прийняли рішення про створення спеціалізованих структур для підтримки молоді. У цей час виникають перші міжнародні молодіжні організації, такі як Міжнародний союз молоді, який сприяв розвитку обміну досвідом між країнами.

Важливим етапом у розвитку молодіжної політики стало прийняття в 1965 році Генеральною Асамблеєю ООН Декларації про сприяння молоді, яка визначила принципи міжнародної співпраці у сфері молодіжної політики. У наступні десятиліття відбувся значний прогрес у створенні програм, спрямованих на підтримку молоді в освіті, працевлаштуванні, здоров'ї та

громадській активності.

В Україні формування молодіжної політики почалося з моменту здобуття незалежності у 1991 році. Прийняття Закону «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді» стало основою для формування державної політики в цій сфері [1]. На початку 2000-х років молодіжна політика почала активно інтегруватися з європейськими стандартами, що сприяло залученню міжнародної допомоги та ресурсів для розвитку української молоді.

Сьогодні молодіжна політика в Україні спрямована на вирішення сучасних викликів, таких як еміграція молоді, безробіття, недостатній доступ до якісної освіти та низька громадська активність. Важливим аспектом є створення умов для самореалізації молодих людей, їх інтеграції в суспільне життя та залучення до процесів ухвалення рішень.

Науковці пропонують різноманітні підходи до визначення молодіжної політики. Один із них - системний підхід, що акцентує увагу на інтеграції молодіжних ініціатив у загальну систему державної політики. Інший - антропоцентричний підхід, який наголошує на потребах молодої людини як основного суб'єкта політики. Окрім того, молодіжна політика розглядається як інструмент соціальної мобільності, що сприяє інтеграції молоді у суспільне життя.

Молодіжна політика – це сукупність заходів, програм, норм і стратегій, розроблених урядами, місцевими органами влади, громадськими організаціями, спрямованих на покращення умов життя та розвитку молоді. Вона охоплює різні аспекти життя молодих людей, зокрема освіту, зайнятість, здоров'я, соціальну підтримку, участь у культурних і політичних процесах.

Теоретичні основи молодіжної політики ґрунтуються на кількох ключових принципах, які забезпечують її ефективність та сталість:

Принцип рівності можливостей. Відповідно до цього принципу, кожна молода людина повинна мати рівний доступ до освіти, праці, охорони здоров'я та культурного розвитку, незалежно від її соціального, економічного чи

географічного становища.

Принцип активної участі. Молодіжна політика повинна забезпечувати залучення молоді до процесу прийняття рішень на місцевому, регіональному та національному рівнях. Це сприяє підвищенню довіри до інституцій влади та стимулює активність молодих громадян.

Принцип міжсекторального підходу. Реалізація молодіжної політики потребує координації між різними секторами, включаючи освіту, охорону здоров'я, культуру, спорт і зайнятість. Такий підхід дозволяє забезпечити комплексне вирішення проблем молоді.

У міжнародній практиці молодіжна політика розглядається як система заходів, спрямованих на створення умов для розвитку молодих людей. Наприклад, у країнах Європейського Союзу молодіжна політика реалізується через спеціальні програми, такі як Erasmus+, які сприяють академічній мобільності та культурному обміну. У скандинавських країнах основний акцент робиться на підтримці соціальної рівності та доступу до якісної освіти.

В Україні молодіжна політика розвивається на основі національних та міжнародних стандартів. Основним нормативним документом є Закон України «Про основні засади молодіжної політики», який визначає права молоді, напрями підтримки та принципи державної політики у цій сфері [2]. Крім того, існує низка державних програм, таких як «Молодь України» [3], які спрямовані на підтримку молодіжних ініціатив, розвиток інфраструктури та підвищення рівня зайнятості серед молоді.

Розглядаючи молодіжну політику в контексті децентралізації, варто зазначити, що місцеві громади відіграють ключову роль у її реалізації. Місцевий рівень дозволяє враховувати специфіку потреб і запитів молодих людей, що мешкають у конкретному регіоні. Наприклад, створення молодіжних рад при органах місцевого самоврядування дає можливість молоді безпосередньо впливати на ухвалення рішень, які стосуються їхнього життя.

Важливою складовою молодіжної політики є розвиток інфраструктури. Успішна реалізація програм для молоді потребує створення центрів

молодіжного дозвілля, спортивних комплексів, бібліотек та інших установ, які сприяють їхньому розвитку. Наприклад, у деяких регіонах України функціонують молодіжні центри, що пропонують освітні курси, тренінги з підприємництва, а також культурні заходи.

Ще одним важливим аспектом є фінансування молодіжної політики. У розвинених країнах значна частина коштів виділяється на програми підтримки молоді через грантові конкурси, державні та приватні фонди. В Україні фінансування молодіжних програм часто є недостатнім, що обмежує їхній масштаб та ефективність. Тому важливим завданням є залучення додаткових ресурсів через співпрацю з організаціями та бізнесом.

З огляду на актуальні виклики, молодіжна політика також має враховувати нові тенденції, пов'язані з цифровізацією. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність комунікації між молоддю та владою, забезпечити доступ до інформації про програми підтримки, а також створити платформи для електронного голосування та обговорення.

Таким чином, теоретичні основи молодіжної політики формують фундамент для її практичної реалізації. Вони сприяють розробці стратегій, які відповідають потребам молоді, забезпечують рівність можливостей та сприяють сталому розвитку суспільства. Україна має значний потенціал для вдосконалення молодіжної політики, і цей потенціал може бути реалізований через активну співпрацю між державними органами, громадськими організаціями та самою молоддю.

Структура молодіжної політики є наступною [4] :

1. Міжнародний рівень. На міжнародному рівні ключовими інституціями, що формують молодіжну політику, є ООН, ЄС, Рада Європи, а також міжнародні молодіжні організації. Вони визначають загальні принципи та стратегічні напрямки, що повинні бути враховані при формуванні національних молодіжних політик. Наприклад, ООН розробляє політики, спрямовані на забезпечення прав молоді, включаючи доступ до освіти,

охорони здоров'я та участі в демократичних процесах.

2. Національний рівень. Національна молодіжна політика визначає основні напрями розвитку молоді в межах країни. Вона включає в себе комплекс державних стратегій, програм і законодавчих актів. В Україні ключовим документом є Концепція державної політики у сфері молодіжної політики, яка визначає стратегію та пріоритети національної політики щодо молоді. Вона охоплює різні аспекти, такі як підтримка зайнятості, створення умов для професійного розвитку, здоров'я молоді, культурна діяльність, а також підтримка молодіжного підприємництва.

3. Регіональний рівень. На регіональному рівні важливим є адаптування національної політики до специфіки місцевих умов. Регіональні органи влади беруть на себе відповідальність за реалізацію державної молодіжної політики через розробку і впровадження локальних програм, орієнтуючись на потреби конкретної територіальної громади. Важливими аспектами є підтримка молодіжних ініціатив, розвиток місцевих молодіжних організацій та забезпечення доступу молоді до послуг і ресурсів.

4. Місцевий рівень. На місцевому рівні органи влади повинні забезпечувати безпосереднє виконання політики через створення умов для активного розвитку молоді в кожній конкретній громаді. Це включає організацію культурних і спортивних заходів, сприяння молодіжному підприємству, підтримку соціальної та професійної адаптації молодих людей, а також створення інфраструктури для їхнього дозвілля і розвитку [5].

Щодо механізмів реалізації молодіжної політики, то вони наступні:

– Законодавчі та нормативні акти. Законодавчі акти є основою для реалізації молодіжної політики. Вони визначають правовий статус молоді, її права і обов'язки, а також створюють нормативно-правову базу для державної підтримки молодіжних ініціатив. В Україні це такі документи, як Закон України «Про молодіжні організації», «Про державну підтримку молодіжних ініціатив» тощо.

– Молодіжні програми та проекти. Основним інструментом реалізації

молодіжної політики є державні та місцеві програми, спрямовані на вирішення конкретних проблем молоді. Ці програми охоплюють різні аспекти життєдіяльності молодих людей: забезпечення зайнятості, розвиток підприємництва, освіти, культуру, охорону здоров'я, соціальну інтеграцію тощо. Наприклад, програми «Молодь і підприємництво», «Здоров'я молоді», «Молодіжні лідери» є прикладами успішних ініціатив, які сприяють розвитку потенціалу молоді [6].

– Фінансування та грантові механізми. Реалізація молодіжної політики вимагає значних фінансових ресурсів, які можуть надходити як з державного бюджету, так і з міжнародних грантів. Програми фінансування можуть включати державні дотації для молодіжних організацій, грантові програми для проектів молодіжних ініціатив, міжнародне фінансування для розробки та впровадження спільних проектів. Механізми фінансування є важливими для забезпечення сталості та масштабності молодіжних програм.

– Молодіжні організації та громадські ініціативи. Молодіжні організації відіграють важливу роль у реалізації молодіжної політики. Вони можуть організовувати соціальні проекти, освітні курси, культурні події та волонтерські акції, що сприяють розвитку молоді. Громадські ініціативи є важливими для залучення молоді до активної участі в суспільному житті, розвитку навичок лідерства та організаційних здібностей.

– Моніторинг та оцінка ефективності. Одним із ключових механізмів реалізації молодіжної політики є моніторинг та оцінка її ефективності. Це дозволяє оцінити, наскільки програми і заходи відповідають потребам молоді, а також виявити можливі недоліки в організації та управлінні. Моніторинг включає збір статистичних даних, аналіз виконання проектів, проведення опитувань серед молоді та звітність органів влади.

– Співпраця з міжнародними організаціями. Міжнародні організації, такі як ООН, ЄС, Світовий банк, активно підтримують національні молодіжні політики через фінансування проектів, обмін досвідом, організацію тренінгів та навчальних програм для державних службовців і лідерів молодіжних

організацій. Співпраця з міжнародними партнерами дозволяє країнам отримати доступ до новітніх розробок у сфері молодіжної політики та найкращих практик.

Ефективна структура та механізми молодіжної політики сприяють активному розвитку молоді, її участі в суспільному та економічному житті, підвищенню рівня її освіти, здоров'я та соціальної інтеграції. Чітка координація між різними рівнями влади, активне залучення громадських організацій та міжнародних партнерів, а також фінансова підтримка є важливими аспектами для успішної реалізації молодіжної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях [29].

1.2. Місцева молодіжна політика: особливості та завдання

Місцева молодіжна політика є важливою складовою загальної молодіжної політики, оскільки саме на рівні громади здійснюється безпосередній контакт із молоддю та реалізація заходів, які відповідають її потребам.

Основними завданнями місцевої молодіжної політики є [7]:

– Ідентифікація потреб молоді. Це здійснюється через опитування, консультації та моніторинг соціальних процесів. Проводяться регулярні анкетування молодих людей, зустрічі з громадськими активістами та залучення експертів до аналізу стану молоді в конкретному регіоні.

– Розробка та впровадження програм. Місцеві органи влади створюють програми, спрямовані на розвиток освітніх, культурних, спортивних ініціатив. Наприклад, у рамках таких програм можуть організовуватися тренінги з підприємництва, створюватися освітні платформи для дистанційного навчання або проводитися фестивалі та конкурси для виявлення талантів молоді.

– Підтримка громадянської активності. Це включає організацію

молодіжних форумів, конкурсів проєктів, створення платформ для участі молоді у прийнятті рішень. Молодіжні ради можуть бути використані як інструмент залучення молодих людей до процесів місцевого самоврядування.

– Розвиток інфраструктури. Створення молодіжних центрів, культурно-спортивних майданчиків, коворкінгів для навчання, праці та відпочинку. Наприклад, сучасні молодіжні простори можуть бути оснащені доступом до інтернету, комп'ютерною технікою та зонами для проведення заходів.

– Фінансова підтримка молодіжних ініціатив. Важливим аспектом є виділення грантів на реалізацію соціальних проєктів, конкурсів стартапів, підтримка волонтерських програм. Місцева влада часто співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ЄС, USAID, щоб залучити додаткові кошти для реалізації масштабних програм.

Існують різні ступені залучення молоді до громадської діяльності, і це залежить від локальних умов, доступних ресурсів, потреб та наявного досвіду. Роджер Харт розробив модель «Сходи участі дітей» (рис 1.1) [8], що демонструє різні рівні залучення молодих людей до різноманітних проєктів, організацій чи спільнот, а саме:

Проєкти чи ідеї пропонуються молодими людьми, яких дорослі запрошують для участі у процесі ухвалення рішення в якості партнерів.

Сходинок 8: Спільне прийняття рішення.

Ініціатива проєкту виходить від дорослих, але молоді люди запрошуються у якості рівнозначних партнерів, щоб разом з дорослими приймати рішення й розподіляти обов'язки.

Сходинок 7: Проєктом керують молоді люди.

Проєктами керують молоді люди, можуть запрошуватися дорослі, щоб забезпечити необхідну підтримку, але проєкт може бути виконаний і без їхнього втручання.

Сходинок 6: Ініціатива проєкту виходить від дорослих, рішення приймаються спільно з молодими людьми.

Рис. 1.1. «Сходи участі дітей»

Сходи́нка 5: З молодими людьми консультуються, їх інформують

Дорослі керують проектами, молоді люди висловлюють поради та пропозиції, а їх інформують про те, як такі пропозиції сприяють прийняттю остаточних рішень і досягненню мети.

Сходи́нка 4: Проект доручають молодим людям і повідомляють їм про його реалізацію.

Процес реалізації проекту координується дорослими, а молоді залучається до виконання окремих функцій чи доручень. При цьому молоді учасники чітко усвідомлюють межі свого впливу та реальну участь у прийнятті рішень

Сходи́нка 3: Уявна участь (токенізм).

У межах проекту молодим людям формально надають певні ролі, однак вони не мають жодного реального впливу на ухвалення рішень. Складається оманливе враження, що вони залучені до процесу, хоча насправді їм не надається вибору щодо завдань чи способів їх виконання.

Сходи́нка 2: Символічна присутність.

Молодь використовується у проєкті як зовнішній атрибут, який має засвідчити її присутність, хоча реальна участь відсутня. Їх роль обмежується лише тим, щоб створити видимість представництва, як правило, для зовнішнього сприйняття. Вони не впливають на зміст чи напрямок роботи, а лише слугують «вітриною» для проєкту чи організації.

Сходинка 1: Використання молоді в інтересах інших.

До участі в ініціативах молодих людей залучають без можливості впливати на процес або результат. Їх присутність має суто інструментальний характер - як-от для підвищення авторитету установи, привернення фінансування чи підтримки, або ж для покращення іміджу, наприклад, під час виборів. Молодь у такому разі не є суб'єктом, а радше об'єктом маніпуляцій.

Модель «сходинок участі молоді» може слугувати ефективним інструментом для фахівців, які прагнуть неупереджено оцінити рівень залучення молодих людей до реалізації проєктів чи ініціатив у межах громади. Водночас цю схему не слід трактувати як сувору ієрархію, де найвища позиція автоматично є найкращою метою за будь-яких умов. Варто враховувати, що ступінь участі молоді залежить від конкретної ситуації, поставлених завдань, наявного досвіду та інших чинників. У деяких випадках визначити точний рівень участі непросто - через розмитість меж між щаблями або складність самого проєкту. Залучення молоді не є сталою величиною - воно може змінюватися з плином часу та розвитком ініціативи.

Особливості місцевої молодіжної політики полягають у її гнучкості та адаптивності. Наприклад, у сільських громадах пріоритет може надаватися створенню умов для працевлаштування молоді, тоді як у містах акцент робиться на розвиток інфраструктури дозвілля.

Місцеві органи влади повинні враховувати специфічні потреби молоді, забезпечувати її залученість до громадських ініціатив, а також стимулювати розвиток молодіжних організацій.

Важливим аспектом є співпраця з громадянським суспільством, бізнесом і міжнародними організаціями для забезпечення сталого розвитку

молодіжної політики. Наприклад, бізнес може долучатися до створення навчальних програм, а міжнародні організації - до проведення обмінів для молодих лідерів.

Місцева молодіжна політика також відіграє важливу роль у формуванні активного громадянського суспільства. Це досягається шляхом створення умов для самореалізації молоді, формування її громадянської відповідальності та залучення до вирішення актуальних соціальних проблем.

Вона забезпечує молодим людям можливість брати участь у місцевих ініціативах, впливати на ухвалення рішень, що стосуються їхнього життя, та сприяє формуванню нових лідерів, які в майбутньому зможуть внести значний вклад у розвиток своєї громади.

Таким чином, місцева молодіжна політика є фундаментом для створення сприятливого середовища, в якому молодь може розвиватися, досягати своїх цілей і робити внесок у розвиток громади [28].

1.3. Нормативно-правові аспекти місцевої молодіжної політики

Законодавча база, яка регулює місцеву молодіжну політику, є багатокомпонентною і спрямованою на створення правового фундаменту для підтримки молоді та її інтеграції у суспільне життя. Основою цієї бази є Конституція України, яка закріплює права та свободи молоді, включаючи право на освіту, працю, участь у громадському житті та рівний доступ до можливостей.

Ключовими нормативними актами, що регламентують молодіжну політику, є:

– Закон України «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді». Цей закон визначає основні принципи державної молодіжної політики, механізми її реалізації, а також повноваження органів влади у сфері підтримки молоді [9].

– Закон України «Про молодіжні та дитячі громадські організації». Він спрямований на підтримку створення і функціонування молодіжних організацій, які сприяють активізації громадської діяльності молоді [10].

– Кодекс законів про працю України. Цей нормативний документ включає положення, які гарантують захист трудових прав молоді, регулюють умови працевлаштування, навчання та стажування [11].

– Міжнародні зобов'язання України. Україна є підписантом багатьох міжнародних договорів, які сприяють розвитку молодіжної політики, зокрема, Європейська хартія участі молоді визначає стандарти залучення молодих людей до ухвалення рішень, сприяє демократизації процесів і впровадженню європейських цінностей у місцеву політику [12, 13].

На місцевому рівні нормативно-правова база представлена такими документами, як:

– Рішення місцевих рад про затвердження молодіжних програм. Наприклад, програми розвитку молодіжної інфраструктури, підтримки громадських ініціатив чи надання грантів для реалізації проєктів.

– Постанови виконавчих органів місцевої влади. Вони визначають конкретні механізми фінансування молодіжних заходів, регламентують роботу молодіжних центрів та інших установ.

– Статути територіальних громад. Ці документи містять положення, які регулюють взаємодію місцевої влади з молоддю, визначають форми її участі у місцевому самоврядуванні.

Таблиця 1.1

Приклади нормативно-правової бази молодіжної політики на різних рівнях [9, 13]

Рівень	Основні документи	Ключові положення
Міжнародний	Європейська хартія участі молоді	Участь у прийнятті рішень, права молоді
Національний	Закон «Про сприяння соціальному становленню»	Принципи, механізми реалізації
Місцевий	Рішення місцевих рад	Затвердження програм і ініціатив

Особливе значення має інтеграція міжнародного досвіду у розвиток нормативно-правової бази. Україна активно співпрацює з міжнародними організаціями, такими як ЮНЕСКО, ООН та ЄС, для адаптації найкращих практик до місцевих реалій.

Отже, нормативно-правова база не лише створює підґрунтя для реалізації молодіжної політики, але й гарантує прозорість, системність і ефективність її впровадження. Важливою умовою успішної реалізації є регулярний моніторинг виконання нормативних актів та їх оновлення відповідно до потреб суспільства.

Законодавча база відіграє важливу роль у формуванні та реалізації молодіжної політики. На державному рівні основою є Конституція України, яка гарантує рівні права для всіх громадян, включаючи молодь. Закон України "Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді" визначає основні принципи та механізми реалізації молодіжної політики.

На місцевому рівні ключовими документами є місцеві статути, програми соціального розвитку та спеціалізовані акти, які враховують специфіку кожної громади. Наприклад, місцеві ради можуть затверджувати програми підтримки молодіжних організацій, регулювати порядок надання грантів та фінансування молодіжних ініціатив.

Окрему увагу заслуговує участь України в міжнародних угодах та ініціативах, таких як Європейська хартія участі молоді в місцевому та регіональному житті. Цей документ встановлює стандарти залучення молоді до ухвалення рішень, сприяє розбудові демократичних інститутів та інтеграції міжнародного досвіду.

Таким чином, нормативно-правова база є основою для ефективного планування, впровадження та моніторингу місцевої молодіжної політики. Вона забезпечує правові гарантії, чітко визначає завдання та встановлює механізми їх реалізації.

РОЗДІЛ 2

СУЧАЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МОЛОДІЖНОЇ РАДИ ПРИ ОПІШНЯНСЬКІЙ СЕЛИЩНІЙ РАДІ

2.1 Структура та вектори діяльності Опішнянської Молодіжної ради

У сучасних умовах децентралізації влади та зростання ролі місцевого самоврядування активізація молодіжної політики на рівні громад набула особливого значення. Одним із інструментів залучення молоді до суспільного життя стало створення молодіжних рад при органах місцевого самоврядування. Саме такою ініціативою стала Молодіжна рада при Опішнянській селищній раді.

Молодіжна рада при Опішнянській селищній раді була офіційно створена у грудні 2023 року [30]. Ініціатива її заснування виникла у відповідь на потребу громади активізувати молодь, надати їй реальні можливості для участі у процесах ухвалення рішень, реалізації проєктів та захисту своїх інтересів. Формування Молодіжної ради здійснювалося шляхом відкритого конкурсного відбору серед молоді віком від 14 до 27 років. До складу Молодіжної ради увійшли 16 представників активної молоді Опішнянської громади - представники трьох старостатів [31].

Таблиця 2.1

Склад молодіжної ради

Прізвище та ім'я	Вік	Посада	Діяльність	Старостат
1	2	3	4	5
Кохан Валерія	21	голова	студентка	С-ще. Опішня
Купрій Ростислав	18	заступник	студент	С-ще. Опішня
Смірнова Агнеса	16	секретар	школярка	С-ще. Опішня
Правденко Анастасія	21	організатор	студентка	С-ще. Опішня
Булавенко Олексій	17	оператор	школяр	С-ще. Опішня
Ветошко Анжеліка	22	СММ	працююча	С-ще. Опішня
Волошина Дар'я	16	учасник	школярка	Попівський
Гринь Денис	20	учасник	студент	С-ще. Опішня
Кужим Арсеній	16	учасник	школяр	С-ще. Опішня
Кучерук Катерина	18	учасник	студентка	С-ще. Опішня

Продовж. табл. 2.1

1	2	3	4	5
Міхель Анастасія	28	СММ	працююча	С-ще. Опішня
Нечипоренко Таміла	31	учасник	працююча	С-ще. Опішня
Тимошенко Ростислав	23	учасник	безробітній	С-ще. Опішня
Ширай Марія	21	учасник	безробітня	С-ще. Опішня
Лоза Яна	17	учасник	студентка	Човно-Федорівський
Жижюра Віталій	21	учасник	студент	Малобудищанський

Очолює Молодіжну раду голова, яка обирається шляхом голосування серед членів ради. Організаційна структура Молодіжної ради передбачає також обрання заступника голови, секретаря та керівників робочих груп за основними напрямками діяльності.

Члени ради мають різний рівень освіти:

- учні шкіл (старші класи),
- студенти коледжів та університетів,
- випускники навчальних закладів, які залишилися жити й працювати в селищі.

Більшість членів активно залучені в соціальні, культурні та екологічні проекти. Частина з них має досвід волонтерської роботи та участі в заходах місцевого, регіонального чи навіть національного рівня.

За останні роки в Україні, як і за кордоном, проблема цінностей і ціннісних орієнтацій набула особливої актуальності. Відомий дослідник П. Менцер вважав, що цінністю є те, що «почуття людей диктують визнати важливішим над усім і до чого можна прагнути, споглядати, ставитися з повагою, визнанням, пошаною» [32], а от на погляд М. Ф. Головатого цінностями є й певні ідеї, погляди за допомогою яких люди задовольняють свої потреби та інтереси.

Цінностями Молодіжної ради при Опішнянській селищній раді є наступні:

- Сучасність та технологічність: використання новітніх підходів, інструментів і цифрових рішень.
- Емпатія: здатність розуміти емоційні потреби інших і підтримувати

один одного.

- Рівність: рівні можливості та відсутність дискримінації для кожного.
- Вміння слухати й поважати думку кожного: відкритість до різних поглядів, врахування пропозицій і довіра в команді.
- Відповідальність: надійність у виконанні обіцянок і взятих зобов'язань.
- Екологічність: дбайливе ставлення до довкілля та впровадження сталих рішень.
- Ентузіазм та ініціативність: готовність до нових викликів, генерування ідей і активна участь у їх реалізації.
- Легкість на підйом: швидка реакція на зміни, гнучкість та здатність оперативно адаптуватися.
- Впевненість у власних рішеннях та діях: рішучість, самостійність і віра у власні сили.
- Здоровий спосіб життя: пріоритет фізичного та ментального благополуччя, популяризація спорту та корисних звичок.

Склад гендерно збалансований: участь забезпечується для представників як чоловічої, так і жіночої статі, що дозволяє уникати будь-яких форм дискримінації.

Молодіжна рада має чітко визначені завдання, які відповідають сучасним викликам розвитку молодіжної політики:

- Представництво інтересів молоді: Молодіжна рада виступає платформою для захисту прав та інтересів молоді Опішнянської громади, представляючи їх у взаємодії з органами місцевої влади.
- Активізація громадської участі: Через організацію заходів, конкурсів, проєктів рада сприяє підвищенню громадської активності серед молодих людей.
- Розвиток молодіжного волонтерського руху: Рада підтримує ініціативи, спрямовані на розвиток волонтерства як важливого інструменту громадянської освіти та патріотичного виховання.

- Освіта та розвиток молоді: Молодіжна рада виступає ініціатором і партнером у проведенні тренінгів, семінарів, форумів, спрямованих на розвиток лідерських якостей, підприємницьких навичок, критичного мислення та соціальної активності.

- Популяризація принципів демократії: Рада активно працює над формуванням розуміння демократичних процесів серед молоді та залученням її до участі у процесах прийняття рішень на місцевому рівні.

- Підтримка розвитку молодіжної інфраструктури: Участь у проектах розвитку молодіжних центрів, спортивних та культурних майданчиків.

Щодо функцій Молодіжної ради, то вони впливають з її завдань та практичного досвіду роботи:

Консультаційна функція: Рада надає пропозиції, зауваження та рекомендації органам місцевого самоврядування з питань, що стосуються молоді.

Ініціативна функція: Молодіжна рада розробляє та подає на розгляд власні проекти, ініціативи, програми, які сприяють розвитку молодіжного середовища у громаді.

Організаційна функція: Проведення тренінгів, семінарів, конкурсів, благодійних акцій, фестивалів та інших заходів.

Комунікаційна функція: Молодіжна рада активно висвітлює свою діяльність у соціальних мережах (Instagram, TikTok), сприяючи формуванню позитивного іміджу молоді громади.

Освітня функція: Рада організовує освітні заходи у форматі неформальної освіти, що сприяють розвитку професійних та особистісних компетенцій молодих людей.

Молодіжна рада стала важливим елементом місцевої екосистеми участі. Вона не лише реалізує власні проекти, а й долучається до розробки стратегічних документів. Зокрема, Молодіжна рада була безпосереднім розробником Програми реалізації молодіжної політики Опішнянської громади на 2025 рік (додаток А).

Таблиця 2.2

Основні завдання та функції Молодіжної ради Опішнянської громади

Завдання	Функції
Представлення інтересів молоді	- Участь у сесіях селищної ради - Надання пропозицій щодо молодіжної політики
Активізація громадської участі	Ініціювання та реалізація проєктів
Розвиток волонтерства	- Аукціони - Ярмарки - Толоки - Проєкти для підтримки ЗСУ - Екологічні ініціативи
Освіта і розвиток молоді	- Курси - Тренінги - Майстер-класи
Популяризація демократії	Інформування молоді про участь у громадському житті

Джерело: Стратегія розвитку Молодіжної ради при Опішнянській селищній раді на 2025 - 2027 роки [14]

Спільно з соціально-гуманітарним відділом Опішнянської селищної ради та Комунальним закладом «Молодіжний центр» рада працює над формуванням умов для розвитку молоді, реалізації їхніх ініціатив і проєктів, підвищення громадської свідомості та згуртованості серед молодого населення громади.

Таким чином, Молодіжна рада при Опішнянській селищній раді є важливим інструментом формування активного громадянського суспільства, розвитку лідерських якостей серед молоді та сприяння реалізації державної молодіжної політики на місцевому рівні.

2.2. Досягнення Молодіжної ради та їхній вплив на розвиток громади

Упродовж трьох місяців 2024 року представники Молодіжної ради активно працювали над залученням молоді до різноманітних громадських ініціатив, спрямованих на покращення умов життя в Опішнянській громаді. Команда звернула увагу громадськості на важливі соціальні питання: низький рівень залучення мешканців віддалених старостатів до громадської активності, недостатній рівень екологічної свідомості, значення волонтерської діяльності та популяризацію локально-етнічного бренду громади.

Через ініціювання конкурсу «Молодіжний бюджет» Молодіжна рада акцентувала увагу на важливості молодіжного голосу в процесах прийняття рішень на місцевому рівні. На конкурс було подано 12 проєктів, розроблених молоддю громади, з яких 3 проєкти стали переможцями та були успішно реалізовані.

Члени Молодіжної ради виступили ініціаторами благодійного аукціону в рамках великого благодійного концерту. Було розроблено 10 унікальних лотів у співпраці з місцевими підприємцями, що дало змогу зібрати 17 500 гривень на підтримку Збройних Сил України.

Паралельно Молодіжна рада працювала над розвитком професійних і лідерських навичок своїх членів. Вони брали участь у навчальних програмах для молодіжних рад, таких як курс з демократії «Ключ» для представників молодіжних організацій та «Школа молодіжних рад» за підтримки проєкту USAID «ГОВЕРЛА».

Раду вирізняє високий рівень командної взаємодії та орієнтація на спільні цілі. Регулярні робочі зустрічі сприяють оперативному вирішенню питань молодіжної політики та розвитку громади.

На нашу думку, можна назвати п'ять ключових характеристик ефективної команди Молодіжної ради (рис. 2.1).

1. Чітко визначені
обов'язки та цілі

2. Співпраця та
підтримка

3. Чесне та
відверте
спілкування

4. Вирішення
конфліктів

5. Довіра та повага

Рис. 2.1. П'ять ключових характеристик ефективної команди Молодіжної ради, 2025 р.

На сьогодні Молодіжна рада при Опішнянській селищній раді є важливою консультаційно-дорадчою платформою, що сприяє глибшій інтеграції молоді в громадське життя та формуванню активної громадянської позиції серед молодого покоління.

Ключові партнери та стейкхолдери Молодіжної ради:

Таблиця 2.3

Ключові партнери та стейкхолдери Молодіжної ради, 2025 р.

ПАРНЕРИ ТА СТЕЙКХОЛДЕРИ	
1. Освітні заклади:	Опішнянський ліцей, Художній ліцей, Човно-Федорівський ЗЗСО, Малобудищанський ЗЗСО
2. Молодіжні центри та організації	Обласний молодіжний центр
3. Громадські організації	«Нова Юнайтед»
4. Міжнародні донори	ПРООН, UNICEF, USAID
5. Комунальні заклади	Надання приміщень і використання інформаційних каналів
6. Засоби масової інформації	Газети, радіо, соціальні мережі
7. Локальний бізнес	Етно-поселення «Старий хутір», ресторан «Файне», салон краси «Гранд», кафе «Рататуй» і ФОП

Місія Молодіжної ради при Опішнянській селищній раді:

Підсилити голос молоді в житті громади, розвивати локальну ідентичність, сприяти активному залученню молоді до процесів прийняття рішень і розвитку громади, стимулювати політичну й громадську участь молодого покоління, роблячи молодь рушійною силою позитивних змін.

З метою проаналізувати переваги та недоліки діяльності молодіжної ради було застосовано метод SWOT-аналізу - одного з найбільш ефективних інструментів для виявлення внутрішніх сильних і слабких сторін, а також зовнішніх можливостей і загроз. Цей підхід дозволяє оцінити, як найбільш раціонально використати наявні ресурси, мінімізувати внутрішні проблеми, ефективно реагувати на зовнішні виклики та максимально реалізовувати потенційні можливості. Як правило, SWOT-аналіз застосовується для системного розуміння ключових чинників, що впливають на перспективи розвитку організації або ініціативи (див. Додаток Б).

2.3. Молодіжна політика в умовах війни: основні вектори для посилення громади

У сучасному суспільстві вкрай важливо, щоб кожен громадянин мав можливість висловити свої потреби, думки та погляди, а також був представлений в усіх сферах прийняття рішень. Тому принцип представництва є фундаментальним для демократії та розвитку кожної країни. Пропонуємо звернути увагу на такий вектор як забезпечення включеності соціально важливих категорій населення у процес прийняття рішень та реалізації проєктів у молодіжних радах. Для України на сьогодні важливо не забувати про внутрішньо переміщену молодь.

Пропонуємо для Молодіжної ради Опішнянської громади створити відділ при роботі з внутрішньо переміщеною молоддю, скористатися

наступним алгоритм (рис. 2.2). При цьому ми керувалися наявністю вже позитивного досвіду створення подібних відділів у трьох молодіжних радах – учасницях програми USAID «Мріємо та діємо», спрямованої на розвиток і підтримку молоді в Україні [15]. Програма Рівненської, Переяславської та Височанської громад, які були орієнтовані на залучення молоді з-поміж ВПО до процесів прийняття рішень в громаді та надання їм послуг, що визначені планом відділу.

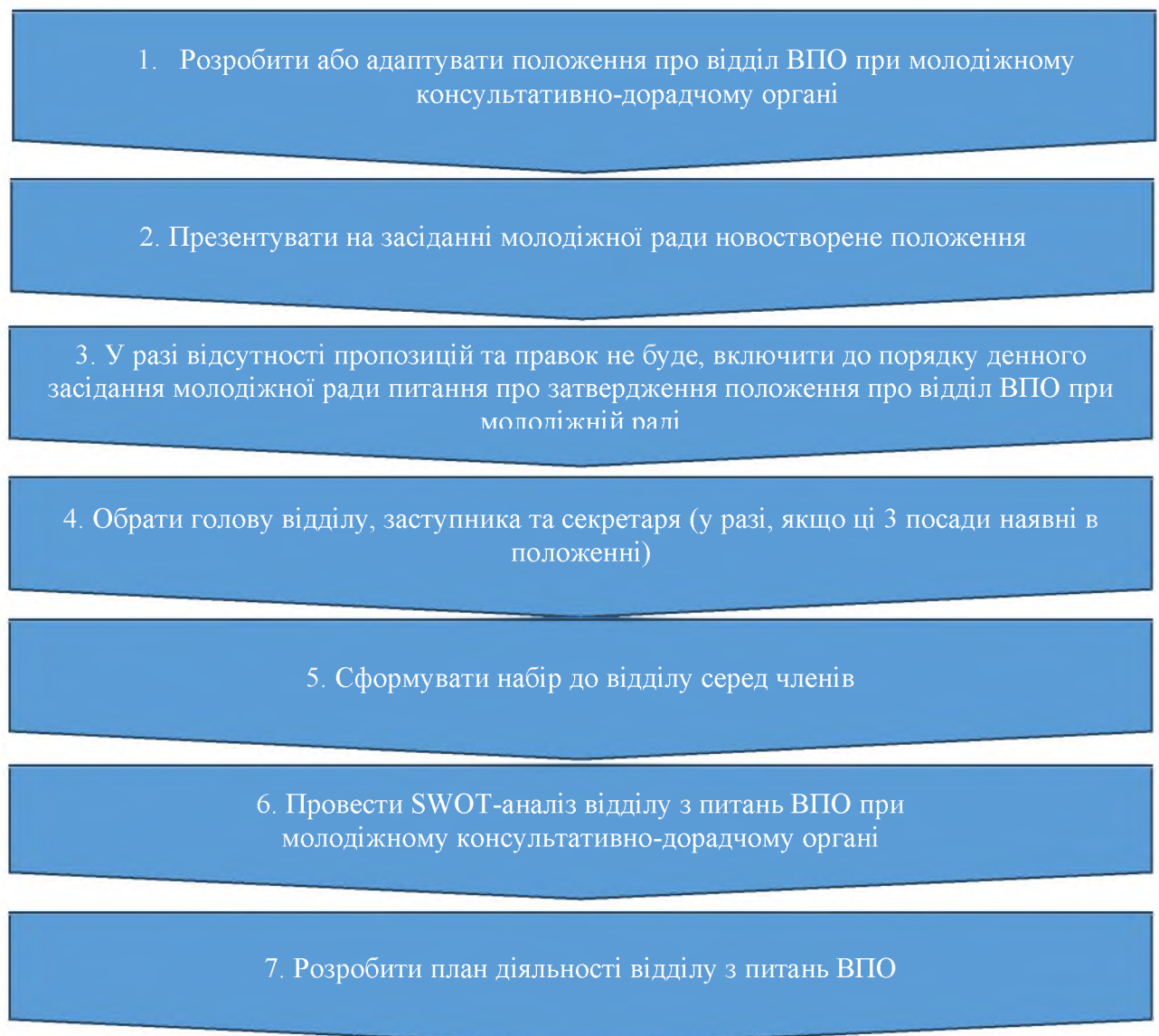

Рис. 2.2. Основні кроки Молодіжної ради Опішнянської громади при створенні відділу при роботі з внутрішньо переміщеною молоддю, проект 2026 р.

На наше глибоке переконання, чинником розвитку сучасного суспільства є налагодження співпраці між молодіжними радами та владою є ключовим, адже діалог між молоддю та представниками влади сприяє вирішенню важливих суспільних питань, покращенню якості життя молоді, дає поштовх до створення більш демократичного та відкритого суспільства.

У контексті воєнного та післявоєнного відновлення молодіжна політика України має бути зосереджена на розвитку людського капіталу молодого покоління. Це створить підґрунтя для формування нової моделі якості життя, ключовими орієнтирами якої, на нашу думку, повинні стати: гарантування безпеки, зміцнення системи охорони здоров'я, доступ до якісної освіти, забезпечення молоді можливостями для працевлаштування, реалізація ефективної житлової політики, розвиток культурного й змістовного дозвілля, розширення системи соціальної підтримки та сприяння інтеграції молоді в суспільне життя. Особливої уваги потребує створення безпечного середовища для молоді, що передбачає впровадження дієвих механізмів захисту як в умовах воєнного стану, так і в повсякденному житті — зокрема, від проявів насильства, кримінальних загроз, терористичних актів, а також природних катастроф (див. Додаток В).

Формування та збереження здоров'я молодого покоління виступає одним із головних напрямів системної й узгодженої молодіжної політики. Реалізація цього завдання потребує всебічного підходу, що включає покращення медичного забезпечення у школах та закладах вищої освіти, активне просування ідей здорового способу життя, підтримку фізичної активності, формування культури раціонального харчування та дбайливого ставлення до психічного здоров'я в молодіжному середовищі.

Актуальність цього вектора підтверджується результатами соціологічного дослідження, проведеного з нагоди Дня молоді у 2023 році. Відповідно до зібраних даних, саме здоров'я було названо ключовою цінністю для 42,7% опитаних молодих людей [16], тоді як у довоєнний період цей показник сягав приблизно 75% [17].

У межах політики охорони здоров'я як складової збереження людського капіталу молоді особливої уваги потребують такі аспекти:

- покращення якості медичних послуг (а в регіонах, наближених до зони бойових дій — забезпечення їх доступності);
- надання психологічної допомоги для подолання стресових станів;
- забезпечення реабілітаційної підтримки для молоді, яка зазнала фізичних ушкоджень внаслідок воєнних дій;
- розгортання системної просвітницької роботи щодо статевого виховання серед учнівської молоді.

Щодо молодіжної політики у сфері освіти, її головною метою є забезпечення рівного доступу молоді до якісної освіти та необхідних навчальних ресурсів. Це сприятиме збереженню інтелектуального капіталу нації та створить можливості для майбутнього розвитку молодих людей.

На сьогодні фінансова підтримка молоді в освітній сфері в громадах реалізується через пільгове кредитування для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої та вищої освіти. Умови пільгового кредитування визначено постановою Кабінету Міністрів України від 29.08.2018 р. №0673 (у редакції від 16.12.2020 р. №1259) [18]. Відсоткова ставка за кредитом становить 3% річних.

Пільговий кредит надається здобувачам освіти певного року навчання за однією освітньо-професійною (освітньою) програмою або спеціальністю лише один раз. Погашення кредиту передбачає сплату 3% річних та здійснюється протягом 15 років у формі щорічних платежів, кожен з яких становить одну п'ятнадцяту частину від загального обсягу залучених кредитних коштів разом із нарахованими відсотками.

Згідно з умовами, особи з інвалідністю I групи звільняються від обов'язку сплачувати кредит та відсотки за його використання. Отримувачі кредиту, які мають одну дитину, звільняються від сплати відсотків, а ті, хто має двох дітей, повинні погасити 75% від загальної суми заборгованості. Для осіб, які виховують трьох і більше дітей, передбачена можливість сплати лише

50% суми заборгованості [19]. Важливим кроком у підтримці молоді стало створення Указом Президента України в червні 2021 року Ради Фонду Президента з підтримки освіти, науки та спорту. Її основна мета – сприяти прагненню молоді до здобуття конкурентоспроможної освіти, надавати можливості для стажування та проведення наукових досліджень і розробок як в Україні, так і за кордоном.

Рівень стипендіального забезпечення залишається одним із ключових інструментів соціального захисту студентської молоді. Порядок, типи та розмір стипендій встановлюються відповідно до постанови Кабінету Міністрів України №882 від 12.07.2004 р. [16], а сума стипендій коригується в залежності від змін у розмірі прожиткового мінімуму. Окрім цього, передбачено право на одночасне отримання як академічної, так і соціальної стипендії.

У світлі сучасних викликів особливо важливою стає розробка системи підтримки та преференцій для здобуття освіти за напрямками, які найбільше відповідають потребам ринку праці в Україні. До таких напрямків відносяться технології, інженерні спеціальності, професії водіїв великогабаритного транспорту, монтажників, а також працівників у сільському господарстві та агробізнесі.

Крім того, критично важливим залишається стимулювання попиту на робітничі професії шляхом створення державного замовлення в умовах війни та під час відновлення післявоєнного періоду. Це включає підтримку розвитку підприємств у секторі оборонної промисловості, енергетики, логістики, а також забезпечення виконання ремонтних і відновлювальних робіт. Також важливим є будівництво об'єктів інфраструктури, зокрема транспортної (дороги, мости) та соціальної (лікарні, школи, дитячі садки), а також спорудження укриттів і підтримка сільськогосподарської діяльності.

Молодіжна політика, що сприяє зайнятості та працевлаштуванню, включаючи підтримку молодіжного підприємництва, є важливою складовою для зменшення рівня безробіття та підвищення стійкості національної

економіки. Соціологічне дослідження підтверджує, що основними чинниками збереження молоді та людського потенціалу в Україні є: покращення якості життя (15,2%), стабілізація соціально-економічної ситуації (14,8%), підвищення рівня заробітної плати (13,9%), а також розвиток професійних навичок, кар'єрного зростання та можливостей для самореалізації (12,4%) (додаток Г) [20]. Молодіжна політика, спрямована на Забезпечення ефективного працевлаштування вимагає комплексного підходу, використання програмних методів, активної співпраці між усіма зацікавленими сторонами, спільного фінансування та належної інформаційної і освітньої підтримки.

До основних пріоритетів Впровадження результативних інструментів і механізмів працевлаштування молоді на рівні громади належать такі напрямки:

1. Створення комплексних програм зайнятості молоді, які об'єднуюватимуть заходи для формування пропозиції робочої сили (зокрема, професійне навчання та освіта) з інструментами стимулювання попиту на робочу силу (включаючи субсидії для роботодавців, що працевлаштовують молодь), та ініціативи зі створення робочих місць). Це також має передбачати постійний моніторинг вакансій і вимог роботодавців для орієнтації студентів. Сектор молодіжного ринку праці відзначається низкою специфічних проблем, серед яких - труднощі з пошуком першого робочого місця, невідповідність рівня освіти кваліфікаційним вимогам, відсутність досвіду та практики роботи, а також розрив між потребами молоді та пропозиціями на ринку праці.

Комплексні програми зайнятості молоді повинні включати заходи, що сприятимуть підтримці молодих людей, які вперше виходять на ринок праці. Це може передбачати надання доплат таким молодим людям, фінансування тренінгів, професійної орієнтації, навчання та підвищення кваліфікації, а також надання послуг з пошуку роботи та організацію стажувань.

Як позитивний приклад, у Європейському Союзі реалізується Програма «Гарантії для молоді», спрямована на вирішення проблем працевлаштування серед NEET-молоді в країнах з рівнем безробіття серед

молоді понад 25%.

У рамках підтримки попиту на робочу силу важливим напрямом молодіжної політики є надання преференцій роботодавцям, таких як пільгове оподаткування або зниження ставок внесків на соціальне страхування. Наприклад, у Словенії роботодавці, які наймають молодь до 26 років на контракт на невизначений термін, можуть отримати часткове відшкодування соціальних внесків протягом перших двох років працевлаштування. У свою чергу, у Греції для осіб віком від 18 до 29 років, які не мають досвіду, надається фінансова компенсація у розмірі 1200 євро за перші 6 місяців повної зайнятості. Половина цієї суми виплачується працівнику як стимул до працевлаштування, а решта - роботодавцю як субсидія на оплату праці [21].

У Німеччині, Австрії та Швейцарії, країнах Європейського Союзу, впроваджено ряд ініціатив, що сприяють працевлаштуванню молоді [22]:

а) звільнення роботодавців від сплати податків на період до 3 років за прийом на роботу молодих людей віком до 36 років, які не мали досвіду постійної роботи;

б) надання фінансових стимулів роботодавцям за найм молодих працівників, зокрема студентів і учнів віком 16-29 років, батьків неповнолітніх дітей, безробітних осіб, які отримують допомогу по безробіттю, а також молоді, яка проходить курси перекваліфікації.

2. Професійне навчання та освіта є важливими напрямками розвитку, і інвестиції в ці програми мають вирішальне значення. Для формування необхідних навичок молоді, які відповідають вимогам сучасного ринку праці, важливо встановити тісну співпрацю з підприємствами. Це сприятиме зміцненню зв'язку між теоретичними знаннями та їх практичним застосуванням, а також дозволить адаптувати навчальні програми до реальних потреб ринку праці.

3. Стажування та досвід роботи — важливо заохочувати бізнес-структури до залучення молоді на стажування та надання можливості здобути практичний досвід, що сприятиме розвитку професійних навичок та

покращенню шансів на працевлаштування. Потрібно розробити механізми, які стимулюватимуть підприємства до активної участі у навчанні молодих працівників. Важливою частиною цього процесу є організація стажувань для студентів на підприємствах, які можуть зацікавитися майбутніми фахівцями на етапі їх працевлаштування.

Також важливо чітко регламентувати процес проходження стажування та подальшого працевлаштування, забезпечивши контроль за дотриманням прав стажистів. Для цього необхідно створити та підтримувати систему координування стажувань і працевлаштування. Потрібно також розвивати бази практики, щоб студенти могли отримувати практичні навички та досвід за відповідними спеціальностями, не відриваючись від навчання.

4. Ідентифікація та подолання перешкод, що обмежують доступ молоді до працевлаштування - важливо зосередити увагу на таких перешкодах, як дискримінація, упередженість, географічні, мовні, культурні бар'єри, а також фінансові обмеження. Для цього необхідно впроваджувати спеціалізовані заходи підтримки, спрямовані на подолання цих перешкод і забезпечення рівних можливостей для всіх молодих людей.

5. Підтримка молодіжного підприємництва є важливою складовою для стимулювання економічного розвитку та соціальної інтеграції молоді. Це включає проведення тренінгів, спрямованих на розвиток бізнес-навичок, створення програм наставництва, а також надання стартового капіталу через гранти, пільгові кредити, стипендії та інші фінансові інструменти. Важливим є також створення додаткових стимулів для підприємств, щоб вони активно залучали молодь до своєї діяльності. Молодіжне підприємництво виступає як важливе джерело для професійного та особистісного зростання молодих людей, а також допомагає вирішувати питання зайнятості та фінансового забезпечення. Однак, на сьогоднішній день в Україні ініціативи щодо підтримки бізнесу здебільшого мають загальний характер і не враховують специфічних потреб молодих підприємців..

Щоб підтримати молодіжне підприємництво в рамках молодіжної

політики, потрібно реалізувати такі кроки:

- Розвиток програм які підтримують малий та середній бізнес шляхом надання фінансових ресурсів та сприяння ініціативам щодо зайнятості, які дозволяють молодим підприємцям реалізовувати свої ідеї та започатковувати бізнеси.

- Посилення співпраці між вишами, державними органами, громадськими організаціями та бізнесом, що допоможе створенню ефективної екосистеми для розвитку підприємницьких ініціатив серед молоді.

- Налагодження бізнес-освіти шляхом впровадження у школах практичних предметів з економіки, підприємництва та проєктного управління, наприклад, курс «Бізнес і менеджмент». Це дозволить адаптувати освітні програми до вимог сучасного, динамічного ринку праці та забезпечить молодь необхідними навичками для успішної кар'єри. Однією з ключових цілей є формування у молоді навичок, необхідних для ефективного виконання ролі працівників, керівників та підприємців, а також розвиток здатності приймати зважені економічні рішення та майстерно управляти своїми фінансами.

- Запуск регіональних стартап-центрів та створення відповідної інфраструктури для підтримки молодіжних ініціатив. Організація освітніх програм для студентів, які навчаються в цих центрах, зокрема промоцію підприємництва серед молоді через медіа-акції, спрямовані на популяризацію стартапів. Підтримка молодих підприємців шляхом надання консультацій та допомоги у розробці бізнес-планів, а також у створенні презентацій для їхніх ідей. Реалізація державних програм фінансування стартапів, які включають пільгові умови оподаткування та кредитування для нових бізнесів, а також залучення венчурних фондів для їхнього розвитку. Збільшення доступу до грантів та інших фінансових інструментів для розвитку молодіжного підприємництва, зокрема в сільських районах, а також створення міжнародної мережі для забезпечення взаємодії стартап-центрів, бізнес-інкубаторів та академічних установ, а також для підтримки стартапів на регіональному та глобальному рівнях. Налагодження співпраці з іншими країнами та

міжнародними організаціями для обміну досвідом і кращими практиками в галузі молодіжного підприємництва. Розвиток активної мережі молодіжних бізнес-організацій, які можуть організовувати ярмарки, профорієнтаційні заходи, освітні кампанії, конкурси тощо, для підтримки молодих підприємців.

– Створення умов, що забезпечать молодим людям безперешкодний доступ до найсучаснішої інформації про можливості працевлаштування, освітні ініціативи та підтримку. Розробка онлайн-платформ та ресурсів для ефективного з'єднання шукачів роботи з роботодавцями та організаторами навчальних програм. Також важливо запуснути спеціалізовані молодіжні портали, що надаватимуть інформацію про вакансії, освітні можливості, соціальні ініціативи, культурні заходи, а також співпрацювати з молодими інфлюенсерами для популяризації важливих тем. Впровадження інструментів, таких як Youthpass від SALTO Youth та Europass, які використовуються в рамках молодіжної роботи ЄС, а також програм, спрямованих на міжнародний обмін для молоді.

– Поглиблення співпраці між державними установами, роботодавцями, навчальними закладами, громадськими організаціями та молоддю для ефективного вирішення питань працевлаштування, освіти та розвитку кар'єри. Створення партнерських відносин із різними зацікавленими сторонами для реалізації ініціатив, спрямованих на сприяння працевлаштуванню молодих людей. Впровадження ефективних механізмів розробки системи моніторингу та оцінки результативності програм працевлаштування молоді. Використання зібраних даних і результатів для постійного покращення процесу розробки та реалізації таких програм.

Що стосується молодіжної житлової політики, то результати соціологічного опитування [20] свідчать, що 45% молодих людей проживають з батьками, а лише 12% мають можливість орендувати житло. Варто зазначити, що навіть до війни житлові проблеми входили до числа найважливіших особистих питань, які турбували молодь [23]. Незважаючи на те, що війна змістила акценти молодіжних проблем, зокрема щодо фізичної

безпеки, здоров'я та здоров'я близьких, 10% молодих людей все ще вважають питання житла важливим. Проте державна молодіжна житлова політика досі є недостатньо динамічною, розрізненою та неефективною як у соціальному, так і в економічному аспектах.

Внаслідок великої еміграції молоді з України, а також через відсутність належних умов проживання та низький рівень заробітної плати, чимало молодих людей розглядають можливість переїзду в інші країни. У період війни та післявоєнного відновлення розв'язання житлових проблем стане важливим фактором, який мотивуватиме молодь залишатися в Україні або повернутися до неї, якщо вони були змушені виїхати через військові дії. Для успішної реалізації молодіжної житлової політики в Україні в умовах нових викликів і загроз необхідно здійснити низку таких кроків.

1. Оскільки в умовах війни буде збільшуватися кількість осіб, які потребуватимуть доступу до належного житла, важливо розробити комплексну національну стратегію житлової політики. Це дозволить узгодити різноманітні галузеві програми, зокрема й ті, що спрямовані на забезпечення житлом молоді.

2. Потрібно визначити єдину організаційну структуру (агентство, управління тощо), яка буде відповідати за впровадження національної житлової політики та формування стійкої житлової системи в Україні. До її обов'язків повинно входити залучення коштів з неурядових джерел для виконання житлових завдань, а також організація пільгового кредитування для операторів соціального житла.

3. Необхідно збільшити державну фінансову підтримку молоді, яка потребує покращення умов для проживання. Одним із ефективних кроків може стати впровадження програм, що передбачають компенсацію орендних витрат та/або комунальних послуг для молодих людей.

4. Потрібно здійснити реформу ринку оренди житла, зокрема зосереджуючи увагу на його детінізації та посиленому захисті прав учасників орендних відносин.

5. Місцеві органи влади мають активно підтримувати розвиток ринку соціального орендування житла для молоді. Важливим кроком у цьому напрямку є прийняття Закону України «Про основні засади житлової політики», який зараз перебуває на розгляді в Верховній Раді України. Наприклад, у Нідерландах, Австрії та Данії більше чверті житлового фонду становить соціальне житло, тоді як у Великобританії, Франції, Ісландії та Ірландії цей показник варіюється від 10 до 19%. У Фінляндії та Угорщині частка соціального житла перевищує 50%. Водночас в Україні цей показник дуже низький - лише 1,5% [17].

6. Необхідно також запровадити законодавчі механізми державної фінансової підтримки для молодих людей, які проживають у власному житлі. Це має включати підтримку покращення умов проживання, зокрема, через фінансування добудови, проведення капітальних ремонтів, підвищення енергоефективності будинків, а також поліпшення якості комунальних послуг, таких як водовідведення, каналізація, газифікація та інші. Особливо важливо це для малих населених пунктів. Також варто забезпечити доступ до якісної питної води для таких домогосподарств.

7. Необхідно також звернути увагу на зростаючу кількість маломобільних молодих людей в умовах великої війни. Вони потребують фінансової підтримки та консультаційних послуг для проведення адаптаційних робіт у місцях свого проживання, таких як встановлення пандусів та інших необхідних змін, пов'язаних з їхньою інвалідністю. Крім того, основним завданням продуктивного дозвілля, як частина проактивної молодіжної політики, передбачає важливість збереження балансу між працею та відпочинком. Це не лише сприяє моральному задоволенню, але й допомагає у розвитку особистості, самореалізації та досягненні життєвих цілей. Продуктивне дозвілля повинно сприяти формуванню здорових звичок, популяризації активного способу життя, розвитку фізичної культури, правильного харчування, а також стимулювати творчі здібності, соціальну взаємодію та розвиток комунікаційних і креативних навичок.

Якщо звернутися до досвіду європейських країн, можна побачити, що зростання частки молоді, залученої до продуктивного дозвілля (зокрема, участь у культурній та спортивній діяльності), тісно корелює з загальним рівнем здоров'я нації (додаток В). Згідно з результатами соціологічного опитування [19], в умовах війни частка молоді, що користувалася послугами організацій для дозвілля (зокрема спортивних), значно зменшилася — з 9% до 4%. Це пов'язано не лише з об'єктивними факторами, такими як руйнування інфраструктури та перебої з енергопостачанням, а й із загальною нестабільністю в країні.

Основним бар'єром для участі молоді в продуктивному дозвіллі є обмежений доступ для молоді в сільських районах та висока вартість таких послуг у містах. Що стосується підтримки з боку держави, то вона досить фрагментарна в національному «молодіжному» законодавстві і, як правило, обмежується мізерним фінансуванням окремих спортивних і культурно-мистецьких заходів. Наприклад, частка видатків Зведеного бюджету України на статтю «Духовний та фізичний розвиток» у 2025 році становить лише 0,2% від загального обсягу видатків, порівняно з 0,8% у 2023 році, та 2,4% у довоєнному 2021 році. Проте частка цих видатків, що безпосередньо стосуються молоді, залишається невідомою. Позитивним для Полтавщини є те, що в 2025 р. обласна рада продовжила практику фінансування приватних спортивних клубів в рамках загальної підтримки фізичної культури та спорту. Позитивні зрушення стосуються і молодих спортсменів з інвалідністю з усієї області, які зможуть тренуватися й готуватися до змагань в спортивно-видовищному комплексі «Акварена» у Полтаві. Там же заплановані безкоштовні заняття з реабілітації для військових. Такі зміни до обласної програми розвитку фізкультури і спорту на 2021-24 рр. були розглянуті на засіданні профільної комісії обласної ради з питань молодіжної політики, спорту та туризму [24].

Ключовими векторами розвитку молодіжної політики України у сфері сприяння змістовному та корисному дозвіллю молоді в умовах війни та постконфліктного відновлення мають стати наступні напрямки (рис. 2.3):

- ☑ Розвиток інфраструктури дозвілля та оздоровлення молоді, зокрема в сільській місцевості та на територіях відновлення, де такі об'єкти були пошкоджені або знищені.
- Фінансова підтримка розвитку інфраструктури та оновлення матеріальної бази державних установ і некомерційних організацій, що функціонують у царині дозвілля молоді.
- ☑ Підвищення інклюзивності об'єктів дозвілля. Реалізація цього пріоритету особливо актуалізувалася в умовах війни та, безперечно, буде актуальною в умовах повоєнного відновлення, поскілки до загальної кількості молоді з обмеженими фізичними можливостями та маломобільної молоді довоєнного періоду нині додається молодь, яка зазнала певних травм унаслідок бойових дій.
- ☑ Підтримка з боку регіональних органів влади та місцевого самоврядування програм, що сприяють організації доступного й розвивального дозвілля для молоді в місцях її проживання чи навчання.
- ☑ Збереження, а в сільській місцевості та на територіях відновлення – розвиток індустрії відпочинку молоді, в т.ч. молодіжного туризму.
- ☑ Підтримка інтелектуального й духовного розвитку молоді через надання ваучерів, державних стипендій тощо на здобуття позашкільної освіти (музичної, спортивної, мистецької тощо) для обдарованої й талановитої молоді.

Напрями формування МП

Рис. 2.3 Пріоритетні напрями формування молодіжної політики (МП) України в контексті підтримки продуктивного дозвілля в умовах війни та повоєнного відновлення, проєкт 2026 р.

Соціальна підтримка, як складова молодіжної політики України в умовах війни та відновлення, повинна бути спрямована на вирішення проблем вразливих груп, таких як ізольована сільська молодь, молоді сім'ї, а також інтеграцію молодих людей з тимчасово окупованих та прифронтових територій, а також внутрішньо переміщених осіб у вітчизняний соціокультурний простір. Дослідження, наведене в додатку Г, показує, що

зростання соціальної ізоляції серед молоді неминуче веде до зниження загального соціального прогресу в країні.

Соціальна підтримка відіграє визначальну роль у запобіганні ізоляції молодих людей від суспільства, що є невід'ємною складовою сталого соціального розвитку держави. В умовах війни та відбудови країни молодіжна соціальна політика має виходити за межі звичайної фінансової допомоги. Вона повинна включати, зокрема:

- Відновлення об'єктів громадської інфраструктури з урахуванням принципів безбар'єрності та комфортності для всіх категорій молоді;
- Розширення доступу до базових послуг, особливо для соціально вразливих та ізольованих груп молодих людей;
- Створення якісних та доступних просторів для відпочинку і дозвілля молоді.

Водночас ініціативи, спрямовані на соціальну інтеграцію, як складова частина молодіжної політики під час війни та у період відновлення, мають сприяти не лише індивідуальному розвитку молодих людей, а й становленню відкритого, толерантного та культурно різноманітного суспільства. Важливим завданням є залучення молоді до громадської активності незалежно від соціального становища, фізичних можливостей, етнічного походження, релігійних переконань чи інших особливостей. Молодіжна політика більшості європейських країн фокусується на активній громадській участі молоді, визнаючи її ключову роль у суспільстві. Натомість в Україні на сьогоднішній день державна молодіжна політика майже не сприяє громадянській соціалізації молоді. Без сумніву, основою цієї соціалізації має бути залучення молодих людей до діяльності молодіжних організацій, волонтерства та інших соціальних ініціатив, що сприяє розвитку громадянської свідомості, формуванню ціннісних орієнтирів, а також стимулює активність і моральну відповідальність. Однак реалії сьогодення в Україні демонструють значну недостатність державної підтримки молодіжних організацій, які, по суті, є важливими складовими громадянського суспільства. Крім того,

спостерігається уповільнення розвитку українських молодіжних організацій через відсутність широкої громадянської освіти серед населення, низький рівень медіаграмотності та повільні зміни в управлінській культурі на рівні місцевого самоврядування. Це також сприяє недостатній відкритості і обмеженому поширенню цінностей діалогу та партнерства як в суспільстві, так і в неурядових організаціях. Попри нестабільне державне фінансування, важливими проблемами залишаються недостатній інституційний розвиток молодіжних організацій, а також дефіцит кваліфікованих кадрів і відсутність сталих практик партнерства з державними органами, місцевою владою та бізнесом. На нашу думку, для посилення суспільної інтеграції молоді в умовах війни та післявоєнного відновлення доцільно сприяти розвитку молодіжного волонтерства. За даними Опендатабот, у 2024 році в Україні було зареєстровано 10 454 волонтерів, що підтверджує важливість цього інструменту. В Україні, як і в ряді європейських країн, таких як Іспанія, Італія, Північна Македонія, Португалія, Хорватія, Словенія та інші, прийнято законодавство, яке регулює волонтерську діяльність [23]. Згідно з статтею 3 Закону України «Про волонтерську діяльність» [23], Кабінет Міністрів України мав розробити державні цільові програми у сфері волонтерства. Однак, незважаючи на дію цього закону, таких програм досі не було прийнято. Лише в середині 2023 року, в умовах активізації волонтерського руху внаслідок повномасштабного вторгнення Росії, деякі територіальні громади, зокрема Львівська, Луцька, Хмельницька та інші, затвердили місцеві програми підтримки волонтерства. Проте говорити про їхню ефективність поки що зарано. Таким чином, станом на початок 2024 року волонтерський рух та ініціативи молоді в Україні не отримують фінансової підтримки ані з державного, ані з місцевого бюджетів.

З огляду на вищезазначені пріоритети формування молодіжної політики України, що стосуються посилення громадської участі молоді та розвитку молодіжних, зокрема волонтерських, організацій, ми вважаємо доцільним вжити наступні заходи (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Рекомендовані заходи для формування молодіжної політики в контексті посилення громадської участі молоді, розвитку молодіжних, у т.ч. волонтерських організацій, проєкт 2026 р.

Виконавець	Захід
Кабінет Міністрів України	Запровадити на державному рівні спеціалізовані програми, спрямовані на сприяння розвитку молодіжних об'єднань та волонтерського руху в Україні. Для ефективної реалізації таких ініціатив передбачити виділення відповідного фінансування з державного бюджету.
Міністерство соціальної політики України (як центральний орган виконавчої влади, відповідальний за впровадження державної політики в галузі волонтерської діяльності)	Забезпечити належну організаційну та інституційну підтримку структурами, які займаються сприянням розвитку волонтерської діяльності на території України.
Міністерство соціальної політики України	Регулярно актуалізувати та відкрито висвітлювати на державних інтернет-ресурсах інформацію про заходи та проєкти, спрямовані на підтримку та просування волонтерської діяльності в Україні на всіх рівнях влади.
Верховна Рада України	Необхідно привести у відповідність законодавчу базу щодо порядку залучення до волонтерської діяльності іноземних громадян та осіб без громадянства в Україні. Враховуючи збільшення кількості іноземних волонтерів через повномасштабну війну, доцільно передбачити механізми спрощення міграційних процедур для їхньої діяльності.
Міністерство цифрової трансформації України	Необхідно оновити функціональні можливості онлайн-ресурсу «Простір електронних конкурсів», що використовується для проведення конкурсного відбору проєктів інститутів громадянського суспільства. Зокрема, варто впровадити інструменти для відстеження ефективності та результативності використання державних коштів, спрямованих на реалізацію таких ініціатив, включаючи проєкти молодіжних організацій.

В умовах війни та повоєнного відновлення в Україні надзвичайно актуальним є питання інтеграції молоді, зокрема внутрішньо переміщених осіб (ВПО) та демобілізованих, до суспільства. Для забезпечення взаємодії, взаєморозуміння між різними групами та сприяння соціальній згуртованості українського суспільства, необхідно вжити такі заходи:

1. Кабінету Міністрів України слід ухвалити національну програму підтримки переходу ветеранів війни від військової служби до цивільного життя, щоб сформувати політику гармонійного співіснування громадян із різним життєвим досвідом.

2. Розробити державну політику щодо реінтеграції громадян, які проживали на тимчасово окупованих територіях, до українського суспільства після їх деокупації.

3. Регіональні органи влади та місцеве самоврядування мають сприяти створенню та облаштуванню інклюзивних просторів для молоді.

ВИСНОВКИ

Молодіжна політика на місцевому рівні є важливим інструментом залучення молоді до суспільних процесів, сприяння її самореалізації та розвитку громадянського суспільства. Проведене дослідження, присвячене аналізу молодіжної політики на прикладі Опішнянської громади, дозволило виявити ключові аспекти її реалізації, оцінити ефективність діяльності Молодіжної ради та запропонувати рекомендації щодо вдосконалення механізмів роботи з молоддю в умовах сучасних викликів, зокрема в контексті війни та повоєнного відновлення.

У першому розділі дослідження було розглянуто теоретичні основи молодіжної політики, її структуру та механізми реалізації. Молодіжна політика визначена як сукупність заходів, спрямованих на створення умов для розвитку молоді в різних сферах життя – освіта, зайнятість, здоров'я, громадська активність. Важливими принципами її реалізації є рівність можливостей, активна участь молоді та міжсекторальний підхід. В Україні молодіжна політика регулюється низкою нормативно-правових актів, зокрема Законом України «Про основні засади молодіжної політики» та державними програмами, такими як «Молодь України». На місцевому рівні особливого значення набуває адаптація національних стратегій до потреб конкретних громад, що забезпечує гнучкість та ефективність реалізації молодіжних ініціатив. Дослідження показало, що децентралізація влади в Україні сприяє посиленню ролі місцевих громад у формуванні молодіжної політики, зокрема через створення молодіжних рад та розвиток інфраструктури.

Другий розділ дослідження присвячено аналізу діяльності Молодіжної ради при Опішнянській селищній раді, яка була створена у грудні 2023 року як інструмент залучення молоді до процесів управління громадою. Молодіжна рада об'єднує 16 активних представників молоді віком від 14 до 27 років, які представляють різні старостати громади. Її діяльність базується на таких цінностях, як сучасність, емпатія, рівність, відповідальність, екологічність та

ініціативність. Рада виконує консультативні, ініціативні, організаційні, комунікаційні та освітні функції, сприяючи розвитку молодіжного волонтерства, популяризації демократичних принципів та підтримці молодіжної інфраструктури.

За короткий період діяльності Молодіжна рада досягла значних результатів, зокрема організувала конкурс «Молодіжний бюджет», який дозволив реалізувати три молодіжні проєкти, та благодійний аукціон, що зібрав 17 500 гривень на підтримку Збройних Сил України. Крім того, члени ради брали участь у навчальних програмах, таких як «Школа молодіжних рад» за підтримки USAID, що сприяло розвитку їхніх лідерських та професійних навичок. SWOT-аналіз діяльності ради виявив її сильні сторони, зокрема високий рівень командної взаємодії, підтримку місцевої влади та активне використання цифрових інструментів, а також слабкі сторони, такі як обмежене фінансування та недостатня інтеграція молоді з віддалених старостатів.

Особливу увагу в дослідженні приділено молодіжній політиці в умовах війни. Запропоновано низку векторів для посилення громади, зокрема створення відділу для роботи з внутрішньо переміщеною молоддю, що сприятиме її інтеграції в суспільне життя. Важливими напрямками молодіжної політики воєнного та повоєнного періодів визначено безпеку, охорону здоров'я, освіту, зайнятість, житлову політику, продуктивне дозвілля та соціальну підтримку. У сфері освіти наголошено на необхідності забезпечення рівного доступу до якісних освітніх ресурсів та пільгового кредитування. У сфері зайнятості запропоновано впровадження комплексних програм, які поєднують професійне навчання, стажування та підтримку молодіжного підприємництва. Житлова політика потребує розробки національної стратегії та розширення інструментів фінансової підтримки молоді, зокрема через компенсацію орендної плати та реформування ринку соціального житла.

Продуктивне дозвілля молоді розглядається як важливий елемент формування здорового способу життя та соціальної взаємодії. Дослідження

європейського досвіду показало, що зростання участі молоді в культурних та спортивних заходах позитивно впливає на загальний рівень здоров'я нації. В Україні ця сфера потребує посилення через розширення інфраструктури дозвілля та державного фінансування. Соціальна підтримка молоді, особливо вразливих груп, таких як ВПО та демобілізовані особи, має передбачати створення інклюзивних просторів, підвищення доступності базових послуг та підтримку волонтерського руху.

Запропоновані рекомендації для Молодіжної ради Опішнянської громади включають розробку програм для інтеграції ВПО, посилення співпраці з місцевою владою та бізнесом, а також активізацію грантової діяльності для залучення додаткових ресурсів. На національному рівні доцільно ухвалити державні програми підтримки волонтерства та реінтеграції молоді з тимчасово окупованих територій, а також сформувати єдину управлінську структури для реалізації житлової політики.

Таким чином, молодіжна політика на місцевому рівні, зокрема в Опішнянській громаді, має значний потенціал для розвитку. Успішна реалізація молодіжних ініціатив залежить від координації зусиль між органами влади, молодіжними організаціями та громадськістю, а також від урахування сучасних викликів, таких як війна та її наслідки. Молодь є рушійною силою позитивних змін, і створення умов для її активної участі в житті громади сприятиме сталому розвитку як окремих регіонів, так і країни в цілому. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз ефективності впровадження запропонованих рекомендацій та порівняння досвіду різних громад у реалізації молодіжної політики.